

Іспит

Він дуже хотів вступити саме до цього інституту. Понад усе на світі. Нічого так сильно він не хотів до цього. Стати економістом він вирішив уже давно, певно, після того, як прочитав кілька книжок про бізнес, біржу та інші явища ринкової економіки. Яким чином ці видання потрапили до рук сільського хлопчика, було незрозуміло, але якось вони зустрілися. За вікном уже щосили кипіла перебудова пізнього Радянського Союзу, в повітрі пахло змінами – і він це прочував. Його мало турбував матеріальний бік питання, значно більше його захоплював сам процес. Заробляти гроші – це цікаво. Бізнес – це ще цікавіше. Йому не хотілося займатися чимось іншим. Усі ранні стандартні дитячі мрії витіснив один предмет – економіка. Теорію вивчав із тієї нечисленної літератури, яку спромігся дістати, з настільних ігор на зразок «Монополії» та американських відеофільмів. Практика проходила на ринку, разом із батьками, які приторговували там іноді на вихідних: то фруктами, то овочами, то вирощеними в теплицях квітами. Часи насувалися тяжкі, і родині треба було якось

заробляти копійку, тим паче торгівля більше не вважалася чимось ганебним. Держава вже не надто опікувалася своїми громадянами — як їхніми статками, так і наглядом за підробітками. Дихати почали давати трохи більше, попустивши віжки, але дихати треба було самостійно. Гроші рахувати він любив. І не тому, що на них можна було щось купити — здебільшого то була сімейна недоторканна каса, — йому просто подобалося відчуття підсумку й порядку в переліченій пачці. Але він мав, а точніше складав, і свої власні гроші — в банку. У банку з-під бразильської кави. У кришці вирізав щілину, в яку протягом тижня кидав зароблені або зекономлені монетки, а якогось вечора на вихідних можна було ту кришку відкрити й перелічити вміст стопками. Він не думав про те, що на них купити, — йому подобався сам процес накопичення й підрахунку. Він бачив таке в кіно, монетки там були наче срібні чи навіть золоті, та його це не бентежило. Каченя гралося в дядечка Скруджа.

Він добре пам'ятав вираз обличчя завуча своєї школи, який одного разу в автобусі поставив дванадцятирічному хлопчикові стандартне запитання дорослого до дитини: «Ким хочеш стати, коли виростеш?» «Економістом», — не замислюючись, відповів той. Дорослий трохи здивувався, та все ж кивнув задоволено, мабуть, подумавши: «Серйозний хлопчик». «Хочеш працювати у плановій економіці?» — продовжив схвально запитувати. «Ні. Я думаю, що до того часу в нас уже буде ринкова», — відповів хлопчина. Завуч тоді не сумнівався, що дитину везуть на прийом до психіатра. Можливо, потім старий учитель ще не раз згадав того хлопчика — коли великий іржавий радянський

автобус, потрусивши їх ще кілька років, остаточно спився і розпався на півтора десятка запчастин-держав, які погано працювали окремо. Подарувавши при цьому свободу, і не тільки економічну. Хлопчик відтоді не зустрічався з тим завучем, їхні шляхи розійшлися. Хлопчик уже тоді мало потребував учителів і тим більше – їхніх застарілих порад. Він волів учитися самотужки.

Тим часом хаотичний бізнес охопив країну. Дико і криво, але люди почали робити гроші. Він жив у селі, вчився у школі й скреготав зубами від свого безсилля. Йому теж хотілося заробляти гроші. Він тоді вважав, що це найцікавіше заняття на землі. Та його вік і можливості поки не дозволяли влитися в загальний великий потік. Усе, що він міг, він робив – на своєму, звичайно, рівні.

Приторговував у школі – то жуйкою серед однокласників, то фотографіями власного виробництва. Вираховував собівартість, знав, що таке норма прибутку, й учився на ось таких мікроскопічних прикладах. Та це була дрібна практика, а в його голові народжувалися й варилися ідеї більш масштабні. Років у 14 у нього з'явився план організації парку розваг у лісовій зоні, неподалік від свого села. Пів року він розробляв цей проект, у голові й на папері. Звісно, він був неспроможний його повністю правильно прорахувати й розумів це. Те, що шансів знайти для нього фінансування і втілити таку ідею в життя геть не було, він теж розумів. Однак продовжував його вигадувати, тішачи своє самолюбство й розвиваючи фантазію. Врешті-решт він зрозумів, що не потягне цього воза. Не зараз. Сімейна зона відпочинку, зоопарк і атракціони в одному флаконі zostалися стояти на полиці нереалізованих проектів. Та

він не хотів займатися порожніми мріями, йому хотілося зробити що-небудь реальне. Подорослішавши на пів року, він звузив свою мегаідею до чогось більш практичного – придорожньої кав'ярні. Він взявся за справу вже більш прискіпливо й скрупульозно, тож не сумнівався, що це вже він точно подужає. Там не було нічого складного: два вагончики-теплушки або просто два старих тролейбуси з'єднуються разом, один відводиться під кухню, другий – під невеликий зал, літній майданчик, парковка, фірмові тенти й одяг для персоналу. Він бачив такі в іноземних фільмах, які тепер масово крутили у відеосалонах. Він навіть місце чудове підшукав на найближчій трасі, біля великого перехрестя. Поки він лише продавав на цій дорозі яблука з дерев'яного ящика. Та не це було межею його можливостей. Він навіть за старт цю фруктову торгівлю не мав – у нього було все гаразд не тільки з ідеями, але й з амбіціями. Він хотів розпочати свою справу. Це було вже щось. Це можна було реалізувати. Потрібні були тільки гроші. Та грошей він не мав, і взяти їх було ніде. Ніхто не сприймав його ідеї всерйоз. Бажання та відчай були двома струменями, які вирували в ньому одночасно. Він навіть почав розробляти систему гри у «Спортлото», аби там виграти свій початковий капітал, але облишив цю спробу – розуміючи, що лотерея не має жодного стосунку до бізнесу, якщо, звісно, ти не організуєш її сам. Ще через пів року, коли все, як він думав, залежало тільки від стартових фінансів, він подивився по телевізору передачу. Не економічну, а інтелектуальну: «Що? Де? Коли?». Але запитання, що прозвучало там, було наче спеціально для нього. То не було запитання в конверті, на який вказала